

Et Besøg i Faxe Kalkbrud, af Erik Schiødte, Arkitekt.

Det var prægtigt Vintervejr, straalende Solskin, knagende Frost og stille, bidende Kulde. Fra den høje Faxebakke har man en storartet Udsigt, et Rundmaleri af sjældent Omfang. De sortebrune Skove laa som mørke Pletter i den hvide Sneflade, skiftende med Herregaardenes røde Mure og Kirkernes hvide Taarne, og i Baggrunden den mørkeblaa Strand. For Resten et almindeligt sjællandsk Landskab. Man aner ikke, at man staar paa en af Danmarks sjældneste og ejendommeligste Formationer, en urgammel Koralkanke af uhyre Dimensioner og en Dybde, om hvis Begrænsning man endnu intet véd.

Gjennem en Snævring med høje, lagdelte Stenvægge kommer man ind i Gruberne, hvor der hersker et sumrende Liv. Halvtredjehundrede Mennesker arbejde daglig dernede som i et Bjærgværk. I det fjærne hører man dumpe Drøn, naar en Blok sprænges ved Krudt, Hamren og Banken lyder overalt, et helt Næt af smalle Jærnsvejspor forbinder Gruberne indbyrdes og med Omverdenen, den bortgravede Jord styrtes ned i Vogne, der holdes rede til at bortføre den, kort sagt, der er overalt Liv og Virksomhed.

De sprængte, gulrøde og gullvide Stenvægge tage sig malerisk ud. Lag paa Lag ser man de forskellige Koraldannelser, snart grovkornede og smuldrende, snart marmoragtig skarpe og brudte, snart hvidlig bløde og meledede, et helt Prøvekaart over de forskellige Slags Kalksten; men anvendte blive de alle. Det bløde Mel bruges til Gødning, Papirmasse o. s. v., de smuldrede, løse og grove Dele anvendes som Ballast paa Jærnsveje, Smaastykker og Affald knuses til Betonskærver, Blokke, som paa Grund af deres Formløshed ikke kunne anvendes til Bearbejdelse, brændes til Kalk, de blødere Stenarter, som ikke taale en altfor stærk Belastning, saves i i Blokke til Kyklomure og andet Brug, som ikke kræver for fine Former, de mellemhaarde Sten behandles med et flydende Stof, der fylder Porerne, hvorefter de glatte og poleres, og endelig saves, høvles, drejes og hugges Ornamentter, Bygningsdele, Indfatninger, Balustre, Søjler, Kapitæler o. s. v. af den fine, haarde Sten.

Selve Koralkanken indtager et Areal af 150 Tønder Land, og endnu har man kun gravet i omtrent 30 Tønder. Man har naaet en Dybde af 70 Fod, og, mærkelig nok, synes Stenen at vinde i Godhed, jo dybere man kommer ned. Lagene ere aldeles uberegnelige. De skifte uafbrudt mellem hverandre, uden at man endnu har fundet nogen som helst Lov derfor. Man har brugt Faxekalk

i over 400 Aar; men først i de sidste 20—30 Aar er man gaaet systematisk til Værks ved Udgravningen.

Faxestenen er et Produkt, hvis Værd man endnu næppe tilstrækkelig har faaet Øjet op for. Det afhænger for en Del af den mangelfulde Behandling, man tidligere har givet den. Uden rigtig alvorlig Sondren har man brugt de haardere og blødere Sten mellem hverandre; men man har ikke kjendt den Behandling, lignende Stenarter i Udlandet undergaa ved Imprægnering, og Arbejdet har ikke al Tid været tilstrækkelig akkurat udført.

Under den nye Bestyrelse er der her foregaaet en stor Ændring, og resolut og energisk har man raadet Bod paa alle disse Mangler, samtidig med at Virksomheden er betydelig udvidet. Kjendsgjæringer ere de bedste Oplysninger: Foruden de 250 Mand, som arbejde i Bruddene, ere 80 Mand ansatte ved Fabriken og desuden 100—150 Mand ved Transport-Jærnsvejen, Kalkovnene, Skærveknusningen, Udlosningen o. s. v. Af Kalkovne findes en stor Ringovn foruden fire Højovne, og 600 Tønder Kalk brændes i Døgnet. Som man ser, det er en omfangsrig Virksomhed.

Kalkbruddene findes ved selve Byen Faxe, Fabrikkerne derimod ved Faxe Ladeplads, og Forbindelsen sker ved en lille Jærnsvej, hvis Spor ere indrettede baade til smal- og bredsporede Vogne.

Det hvæser, støjer og brager inde i de store Fabriklokaler. Ved Dampkraft bevæges uhyre Save frem og tilbage, stadig rindende Vand og dryppende Sand væder Skaaret i den vældige Stenblok og skærper Savbladet. Tæt sammenstillede Blade udskære Vinduessaalbænke, andre, som ere anbragte i større Afstand fra hverandre, udskære Trappetrin, de ru, puklede Sider af Blokkerne afskrælles, og retvinklede og glatsidede gaa de over til videre Behandling. Andre Steder ser man de store Høvlemaskiner. Et Jærn med et bestemt tildannet Profil anbringes paa Maskinen, støt og akkurat bevæges Stenen frem og tilbage, medens de smaa Splintrer knitrende og spruttende fare til alle Sider.

I et Værksted staar en ung Mand og drejer en Balustre. Det skarpe Jærn, han holder i Haanden, giver under Omdrejningen Stenen Form, og med en sjælden fin og haard Sten glatter han den efter, saa den skinner, rund, blank og hvid. En anden drejer Smaaknapper, Skaale, Lysestager og andre Nettiteter, som sælges for en billig Penge.

I store, lyse Rum arbejde Stenhuggerne. Et mægtigt Kapitæl til Marmorkirken er netop under Arbejde, og man beundrer dels den Sikkerhed og Dygtighed, hvormed Mændene udføre Arbejdet, dels den Haardhed og Styrke hos Æmnet, som muliggjør de stærke Udhulinger og Underskæringer. Modelkamret er fyldt; der findes Vaaben og Skjolde, Kapitæler og Vaser, Kranse og Guirlander, Gravminder og Vaser.

Ligesom i Gruberne er der overalt Liv og Virksomhed, ogsaa nede ved Havnen. Kalken brændes, Skærverne knuses, vældige Blokke til Broer og Bolværker hugges, læssede Vogne kjøre frem og tilbage. Og saa er der saa kjønt dernede. Solen er ved at gaa ned bag ved den lille nærliggende Skov, Himlen er glødende gul og flammende rød, og ude over Vandet fortoner den sig graa og kold-violet nede i Synskredsen.

Til de fortrinlige Egenskaber, som Kalkstenen fra Faxe har, er der i den sidste Tid kommet et Moment, der er af yderste Vigtighed. Man har nemlig fra Frankrig og England indført den nu anvendte Imprægneringsmetode, hvorigjennem der sikkert vil opnaaes Resultater, man tidligere ikke har anet. De polerede Vægfliser, fuldstændig lignende det skønneste hvide og gule Marmor, man allerede har udført, give de bedste Løfter for Fremtiden.

Nu maa Publikum træde til, og da først og fremmest Bygmestrene. Der er ingen Tvivl om, at vi ville faa at se, at vi i Faxekalkstenen eje et hjemligt Materiale, som, behandlet paa rette Maade, baade i Styrke, Varighed og Skjønhed staar ved Siden af Udlandets bedste Bygnings- og Dekorationsæmner.

Den danske Kartograf Johan Mejer og hans Arbejder over Kongeriget Danmark,

af Ed. Erslev.

I en Afhandling om Zenierne have vi tidligere i al Korthed omtalt Marcus Jordens Landkaart over vort Land. Ved denne Lejlighed ville vi dvæle ved hans Efterfølger, hvis Virksomhed kun er lidet kjendt. Netop 100 Aar efter at Jorden 1552 havde udgivet sit første Kaart, fik Offentligheden et glimrende dansk Kunstværk, og dette skyldes *Johan Mejer*. Kilderne til hans Levned ere meget sparsomme, og det meste deraf er samlet af den lærde Rektor i Flensborg *Joh. Møller**); enkelte Oplysninger findes hos *Melchior Krafft*en i Husum**) og Prof. *Ratjen* i Kiel***), ligesom man ogsaa hist og her kan faa noget at vide gennem hans egne Ord. Han fødtes 1606 i Husum, hvor hans Fader var Præst; allerede i sit tolvte Aar blev han faderløs, og han kom nu til sin Morbroder, Herredsfoged Jüngling i Kropp, nord-

vest for Rendsburg; men han havde det her saa daarligt, at han maatte vogte Svin og Kvæg. En lærd og fornem Herre, hvis Navn ikke kjendes, traf ham i Kropp og syntes saa godt om hans lyse Hoved, at han tog ham med til Kjøbenhavn. Joh. Mejer studerede nu Matematik i Kjøbenhavn, hvor hans Farbroder Bernhard Mejer var tysk Præst, og efter at have fuldenst sine Studier, drog han tilbage til Husum, hvor han levede af at undervise Ungdommen i Regning og Skrivning og af at skrive Bryllups-, Sørge- og andre Breve. Kong Kristian den fjerde udnævnte ham til „kgl. Matematiker“ eller Kartograf, og Kongen sammen med Hertug Frederik den tredje af Holsten Gottorp bød ham da at gennemrejse Slesvig og Holsten for at kaartlægge disse Lande. Fra 1638—48 drog han nu omkring for at udføre dette Hverv. Hvor liden Løn han har opbaaret for sit Arbejde, ser man af en Memorial til Kongen, som han har skrevet 1647*); heri staar f. Ex., at hele Svansen har „kostet at beskrive“ 49 Rigsdaler, 1 Mark og 6 Skilling, Dänischwohld 35 Rigsdaler og 6 Skilling, Haderslev Amt 343 Rigsdaler, 1 Mark og 12 Skilling — tilvisse latterlig smaa Summer, naar man tænker paa, hvad det i vore Dage koster at

*) *Cimbria literata*. Tome I. 1744. S. 401 og Tome III. Registret.

**) Ein zweifaches Zwei-Hundertjähriges Jubel-Gedächtnisz. Hamburg. 1723. S. 154.

***) Johan Meier und Casper Danckwerth. *Biernatzkys* Volksbuch auf das Jahr 1846 für die Herzogthümer Schleswig-Holstein und Lauenburg (Altona. 1845. S. 70). Bogen findes ikke i vore Biblioteker, og man har godbedsfuldt laant mig den fra Universitetsbiblioteket i Kiel.

*) *Danske Magazin*. Fjerde Række. 5te Bd. 1864. S. 79.